

การจัดการเรียนรู้ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ
โดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก

THE DEVELOPMENT OF STUDENT ACTIVITIES IN ENTREPRENEURIAL
COMPETENCE ENHANCEMENT BY USING DESIGNED THINKING METHODS FOR
LOWER-SECONDARY STUDENTS IN PHITSANULOK

บุญญา พิณฑุสข *

Punyisa Pimsook

ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ *

Nattachet Pooncharoen

Corresponding Author E-mail: punyisap63@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ตัวแทนครู กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 4 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวคำถามการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย และรายงานผลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านครูผู้สอน บทบาทของครูผู้สอนมีส่วนสำคัญในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ หรือกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องและขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญ ความสนใจของครูผู้สอนในการทำกิจกรรม
2. ด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ดำเนินการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
3. ด้านบริบทของโรงเรียน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเป็นเชิงวิชาการหรือภาคทฤษฎี มีการบริหารงานในลักษณะของการอำนวยความสะดวกหรือเปิดโอกาสทางวิชาการ การจัดกิจกรรม ภายใต้อาณัติของข้าราชการ
4. ด้านข้อเสนอแนะ การปฏิบัติหน้าที่สอนของครู นอกเหนือจากการให้ความรู้ ควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และประโยชน์แก่สังคม

คำสำคัญ: กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, สมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ, การคิดเชิงออกแบบ, จังหวัดพิษณุโลก

* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University

ABSTRACT

The objective of this research was to study learning management in the Development of Student Activities in Entrepreneurial competence enhancement by Using Designed Thinking Methods for Lower-Secondary Students in Phitsanulok. This research is qualitative, with a key informant total 4 schools. Research tools are interview questions, qualitative data analysis, analytic Induction and analytical Description.

The results of this research found that: The investigation into the current state of the Development of Student Activities in enhancing entrepreneurial competencies through the application of Design Thinking methods among lower-secondary students in Phitsanulok led to the identification of four key aspects:

1. Teacher's Role: The teacher's role emerged as pivotal in the execution of learning management. The integration of learning activities within the scope of social studies or other pertinent subject groups, guided by the teacher's expertise and interest in activities, played a significant role

2. Learning Management Guidelines: Learning management adhered to the foundational curriculum of basic education, with no apparent alterations over time

3. School Context: The prevailing learning management model within schools leaned towards an academic or theoretical approach. This model entailed the facilitation of academic opportunities and the orchestration of activities in accordance with governmental regulations

4. Recommendations: Beyond the conventional educational responsibilities, teachers' performance also encompassed instilling moral, ethical, and societal values.

Keywords: Student activity development, Entrepreneurship competencies, Design thinking, Phitsanulok province

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขฉบับเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 (2542, น.4) หมวด 1 มาตรา 7 ได้บัญญัติว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาถึงการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาในการดำรงชีวิต ดังคำกล่าวของ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ตรีนุช เทียนทอง ว่ากระทรวงศึกษาธิการเป็นพื้นที่ของทุกคน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ระหว่างครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เรียน และประชาชน ซึ่งมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การมีผู้เรียนเป็นเป้าหมายแห่งการพัฒนา โดยการทำให้ผู้เรียนมีวิธีคิดและทักษะที่เป็นสากลสอดคล้องกับพลวัตในศตวรรษที่ 21 ควบคู่ไปกับสำนึกและความเข้าใจในความเป็นไทย ผ่านการมีความพร้อมด้านเทคโนโลยี

สภาพการศึกษาของประเทศไทยมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคมหรือสถานการณ์ต่างประเทศ มีทั้งส่วนดีที่ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้น แต่ปัญหาที่การศึกษาได้รับผลกระทบ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเช่นกัน รายงานสภาวะการศึกษาไทย ในรอบปี 2561 และครึ่งแรกของปี 2562 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ระบุว่าดัชนีการพัฒนาศึกษาซึ่งรวมถึงผลการทดสอบเปรียบเทียบนักเรียนนานาชาติอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าหลายประเทศในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนปัญหาเชิงคุณภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังสอนแบบบรรยายเนื้อหาให้นักเรียนท่องจำไปสอบแบบปรนัย นักเรียนยังคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้น้อย และมีความแตกต่างด้านคุณภาพอย่างมาก (วัดจากคะแนนสอบระดับชาติและนานาชาติ) ระหว่างโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในเมืองใหญ่กว่า 300 แห่ง กับโรงเรียนรอบนอกราว 3 หมื่นแห่ง สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) และรายงานสมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2563 (IMD 2020) ระบุว่าสมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากลยังอยู่ในระดับที่ไม่ดีนัก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มเอเชียแปซิฟิก รวมทั้งตัวชี้วัดด้านการศึกษาส่วนใหญ่ของประเทมีแนวโน้มของอันดับและคะแนนที่ลดลง ทั้งด้านการยกระดับด้านคุณภาพการศึกษา ปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สำหรับด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศมีแนวโน้มของคะแนนและอันดับที่ดีขึ้น แต่ยังมีอันดับที่ไม่เกินครึ่งของประเทศที่เข้ารับการประเมินทั้งหมด ดังนั้น ประเทศไทยจึงถูกจัดอันดับอยู่ในกลุ่มระดับล่างที่มีอันดับไม่เกินครึ่งจากประเทศที่เข้ารับการประเมินทั้งหมด นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2563-2565 (ปัจจุบัน) สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีผู้ติดเชื้อ เสียชีวิตและผู้ที่มีอาการตามมาหลังหายป่วยจากโควิด (Long COVID) ส่งผลต่อการจัดการศึกษาไทยอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้น ทุกระดับทั่วประเทศไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนได้ตามปกติ สถาบันการศึกษาต้องจัดการเรียนการสอน 5 รูปแบบ 1) On-site 2) On-air 3) Online 4) On-demand 5) On-hand แต่ด้วยสภาพการศึกษาของประเทศไทยที่มีปัญหาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ยิ่งส่งผลให้เห็นชัดมากขึ้นในเวลาที่เกิดวิกฤตหรือการเปลี่ยนแปลงจากความไม่พร้อมทางการศึกษา การพัฒนาผู้เรียนจึงได้รับผลกระทบเหล่านั้นด้วย ดังเช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผลการศึกษาของรายงาน เรียนออนไลน์ยุคโควิด -19 : วิกฤตหรือโอกาสการศึกษาไทย สังคมออนไลน์ส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงการเรียนออนไลน์ได้อย่างเท่าเทียม เนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน ข้อดีการเรียนออนไลน์คือ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ได้ใช้เวลาทบทวนบทเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีความปลอดภัยจาก

การติดเชื่อ ข้อเสีย คือ สถานศึกษาได้รับเพียงนโยบายแต่ขาดการปรับให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ไม่มีการสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสมและเนื้อหาสาระที่สอนออนไลน์บางเรื่องเก่าและล้าสมัย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563)

จากการศึกษาไทยดังกล่าวข้างต้นเป็นการศึกษาข้อมูลจากรายงานที่รวบรวมข้อมูลในระดับประเทศที่สะท้อนถึงปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขต่อไป และอีกประเด็นสำคัญของความไม่ก้าวหน้าอีกประเด็น คือ คุณภาพการจัดเรียนการสอนที่ไม่ได้มาตรฐานและไม่มีผลสอดคล้องเชื่อมโยงไปกับสถานการณ์ปัจจุบัน คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาไม่มีคุณภาพปัญหาด้านหลักสูตรการเรียนการสอนที่อิสระตามบริบทชุมชนไม่มี มุมมองหรือโลกทัศน์ด้านการศึกษาที่แคบ ความไม่เชื่อมโยงหรือบูรณาการระหว่างสังคมกับสถานศึกษาและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ จึงส่งผลให้คุณภาพการศึกษาไทยมีความอ่อนด้อยกว่าหลาย ๆ ประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา (จารึก อะยะวงศ์, 2560 อ้างถึงใน ทรงวุฒิ แก้ววิศิษฐ์, 2564)

โรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพิษณุโลก อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ขนาดใหญ่ (นักเรียนตั้งแต่ 1,501-2,500 คน) จำนวน 2 โรงเรียนและขนาดใหญ่พิเศษ (นักเรียนตั้งแต่ 2,501 ขึ้นไป) จำนวน 2 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 4 โรงเรียน มีนโยบายที่ 2 ด้านการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และนโยบายที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาแก่ผู้รับบริการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์, 2564)

จากปัญหาของสภาพการศึกษาไทยและจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และมีความสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้พัฒนากิจกรรม พัฒนาผู้เรียนในการเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลกต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ตัวแทนครู กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จำนวน 2 คน โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม จำนวน 1 คน โรงเรียนจ่านกร้อง จำนวน 1 คนและโรงเรียนพุทธชินราชพิทยา จำนวน 1 คน รวม 5 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ โดยเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Criterion-based selection) คือ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในจังหวัดพิษณุโลกและบุคคลผู้มีข้อมูล จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาและมีประสบการณ์ทางด้านสังคมศึกษา

2. วิธีการดำเนินงาน

2.1 ผู้วิจัยศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก โดยกำหนดองค์ประกอบของข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านบริบทของโรงเรียน 4) ด้านข้อเสนอแนะ

2.2 ผู้วิจัยทำการสร้างแนวคำถามการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ตามขอบเขตการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน

2.3 ผู้วิจัยลงพื้นที่ เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบหรือแบบสัมภาษณ์โดยไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interviews) รายบุคคลกับครู ก่อนทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการขออนุญาตบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูล เมื่อได้รับการยินยอมจึงเริ่มการสัมภาษณ์

2.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้สภาพปัจจุบันของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก

3. เครื่องมือการวิจัย

3.1 ผู้วิจัย เป็นผู้ที่ต้องดำเนินการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ผู้วิจัย จึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย

3.2 ศึกษาเอกสาร (Documentary study) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Interviews) ด้วยแนวคำถามการสัมภาษณ์โดยไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interviews) เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก

3.4 เครื่องบันทึกเสียง ใช้สำหรับบันทึกคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data analysis techniques) ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic induction) จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยนำเสนอรายงานแบบพรรณเชิงวิเคราะห์ (Analytical description) ที่ได้จากการเก็บข้อมูลสังเกต สัมภาษณ์ สนทนาและร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล

5. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method triangulation) ด้วยระเบียบวิธีวิจัย (Research method triangulations) ทฤษฎี (Theoretical triangulation) ผู้วิจัย (Researcher triangulation) และข้อมูล (Data triangulation) และการตรวจสอบดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ (Peer Debriefing) โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระและอาจารย์ประจำสาขาสังคมศึกษา ตรวจสอบข้อมูล ความถูกต้องของงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการจัดการเรียนรู้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก โดยการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลมาทำการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ขอบเขตของเนื้อหาได้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ ด้านบริบทของโรงเรียนและด้านข้อเสนอแนะ

1. ด้านครูผู้สอน จากการศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการจัดการเรียนรู้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ จากครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า บทบาทของครูผู้สอนมีส่วนสำคัญในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่การจัดตั้งกิจกรรม การบูรณาการหรือการมีส่วนร่วมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบประเด็นปัญหาสำคัญดังนี้

1.1 ครูผู้สอนมีส่วนสำคัญมากที่สุดในการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนนั้นมีความสนใจในเรื่องใด สามารถสะท้อนได้จากความสนใจของครูผู้สอน ทั้งในการวางแผนงาน แนวทางการจัดกิจกรรมหรือการบูรณาการ ซึ่งความสนใจต่าง ๆ ส่งผลต่อการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สนใจต่อเนื่อง

1.2 ครูผู้สอนมีบทบาทหลากหลาย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ครูผู้สอนแบ่งได้ 2 บทบาท คือ ครูผู้สอนทั่วไป ในปีการศึกษาที่ทำการเรียนการสอนแบบปกติ ครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดตั้งชุมนุมเอง ตามความถนัด ความสามารถของครู แต่ในปีการศึกษาที่มีการแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การจัดกิจกรรมจะเป็นหน้าที่ของครูที่ปรึกษาสอดคล้องกันในทุกโรงเรียน

2. ด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้

2.1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) มีลักษณะคล้ายคลึงกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตามหลักสูตรที่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง ครูผู้สอนมองว่าถ้าหากหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมนี้ในอนาคต อาจจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบด้วย

2.2 สมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ ส่วนของสมรรถนะได้มีตามหลักสูตรแล้วในด้านอื่น ๆ แต่การเป็นผู้ประกอบการยังไม่ได้มีการดำเนินการอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นการบูรณาการในสาระเศรษฐศาสตร์ กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมเพิ่มเติม

2.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องมากที่สุดเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ตามเป้าหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้มีความชัดเจนในการจัดกิจกรรมและแสดงผลการเรียนรู้ที่คณะครูรับรู้ได้ เช่น การเกษตร การทำอาหาร หรือสิ่งประดิษฐ์

2.4 การคิดเชิงออกแบบ จากการสัมภาษณ์ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก โดยยังไม่ทราบเรื่อง หรือเคยมีการพูดถึงในที่ประชุม แต่ถ้าหากแยกเป็นขั้นตอนของการคิดเชิงออกแบบ มีปรากฏให้เห็นบ้าง เช่น การตั้งปัญหา การออกแบบสินค้า ในการบูรณาการในรายวิชาหรือกิจกรรมภายในโรงเรียน

3. ด้านบริบทของโรงเรียน

บริบทของโรงเรียนในงานวิจัยเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,501 คนขึ้นไป รูปแบบของโรงเรียนจึงส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการเรียนรู้ และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน ลักษณะการจัดการเรียนการสอนจึงคล้ายคลึงกัน คือ เชิงวิชาการ

4. ด้านข้อเสนอแนะ

4.1 ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม เป็นหน้าที่หลักของครูนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตร ความรู้ แต่คุณธรรม จริยธรรม การแสดงออกที่สร้างสรรค์ นักเรียนต้องมีคุณธรรม ศีลธรรม ซื่อสัตย์ ถึงจะประกอบการได้หรือการตอบแทนสังคม ความยากไร้ที่ผ่านมา

4.2 เงินลงทุนในการทำกิจกรรม ด้วยโรงเรียนมีฐานะเปียบและไม่ใช่สถานประกอบการ การลงทุนต้องใช้จำนวนเงิน ต้องมีการวางแผน มีห้องคล้ายสโมสร ในการจำหน่ายสินค้า ต้องมีการรวมกลุ่ม จัดตั้งขึ้น และนักเรียนที่มีส่วนร่วมต้องมีทักษะ บางครั้งนักเรียนไม่มีเวลา เรียนหนัก

ดังนั้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีจำนวนน้อยในโรงเรียน ขาดแนวทางการจัดการเรียนรู้ บริบทของครูและโรงเรียน ด้วยสังคมศึกษามีขอบเขตที่หลากหลาย เป้าหมายการจัดกิจกรรมของครูและโรงเรียนจึงแตกต่างกันไป การจัดกิจกรรมตามงานวิจัยนี้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้โรงเรียน ครู และนักเรียนได้เพิ่มเติมความรู้ ทักษะ ความสามารถ และสมรรถนะ ในด้านการเป็นผู้ประกอบการ

มากขึ้น โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนั้นยังเป็นการพัฒนาผู้เรียนมีสมรรถนะที่หลากหลาย บูรณาการ เพิ่มความสามารถในการเลือกศึกษาต่อ การมีงานทำ ตามความต้องการและความถนัดของผู้เรียน เกิดประโยชน์ต่อสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาและวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในภาพรวมมีการดำเนินการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แต่ลักษณะรายละเอียดของกิจกรรมในแต่ละโรงเรียนจะแตกต่างกันออกไป ตามหลักการของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งหากพิจารณาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ด้านครูผู้สอน บทบาทของครูผู้สอนมีส่วนสำคัญในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ การที่กิจกรรมจะมีหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเป็นหลัก กล่าวได้ว่านี่คือบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของครู มีความหมายว่า กิจที่ผู้เป็นครูจำเป็นต้องกระทำให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ซึ่งอาจเป็นความจำเป็นโดยอาศัยหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมกฎหมาย หรือด้วยความสำนึกในความถูกต้องเหมาะสมก็ได้ (จิรนนท์ บุญเพ็ญ, 2564, น. 10) ความสำคัญของครูที่มีต่อผู้เรียนคือการสอนของครู ครูจะถ่ายทอดได้ดียิ่งขึ้น เมื่อครูมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ยิ่งในปัจจุบันความแตกต่างระหว่างครูและนักเรียนมีหลายส่วนประกอบกัน คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 คือ การปรับการเรียนรู้จากเดิมที่เน้นการเรียนรู้ความรู้นี้เป็นการเรียนรู้อีกชุดหนึ่ง ก้าวข้ามผ่านคำว่าทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งถือเป็นจุดสำคัญที่สุด (จิรนนท์ บุญเพ็ญ, 2564, น. 23) กิจกรรมการเรียนรู้จะได้มีหลากหลายมากยิ่งขึ้นและเป็นการบูรณาการได้พัฒนาผู้เรียนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ทศนีย์ บุญแรง (2561, น. 99) พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้นนักเรียนมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมาก แต่ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามมุมมองของครูยังอยู่แค่ระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า รูปแบบของการจัดกิจกรรมและความรู้ ความเข้าใจของครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีผลต่อคุณลักษณะและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาการจัดการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของครูว่ามีปัญหาในระดับมากเกี่ยวกับความหลากหลาย ความน่าสนใจของกิจกรรมที่ทำ ทั้งนี้ครูจึงต้องศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ สนุก กิจกรรมไม่ซ้ำซากหรือน่าเบื่อ

2. ด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ดำเนินการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถพันธ์ แยมแสง และคณะ (2565, น. 151) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เพราะหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละโรงเรียนเป็นไปตามกระทรวงศึกษาธิการกำหนดและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน นอกจากนั้นวิธีการคิดเชิง

ออกแบบยังไม่ปรากฏเป็นกิจกรรมหรือวิธีการสอนที่ชัดเจนในโรงเรียนจังหวัดพิษณุโลก แต่สามารถพบการนำการคิดเชิงออกแบบทางการศึกษาในประเทศไทยได้ เช่น การคิดเชิงออกแบบ: ครุวัตกรวิถีใหม่ (มะยุรีย พิทยาเสนีย์ และ พิษณุภา ยวงสร้อย, 2564, น. 190) แนวทางประยุกต์การคิดเชิงออกแบบเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา (จารุวัจน์ สองเมือง และ อภิรักษ์ โตะตาหยง, 2564) เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความสนใจของการประยุกต์วิธีการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ของครูผู้สอนและประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับต่อไป

3. ด้านบริบทของโรงเรียน ความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหาร และความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง ชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ผลการวิจัยในระดับมากทุกขั้นตอน ได้แก่ การประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิสัยทัศน์ตามโครงสร้าง การสำรวจข้อมูล การร่วมกันวางแผนระหว่างผู้เกี่ยวข้อง การปฏิบัติกิจกรรม การกำหนดการประเมินและเกณฑ์การประเมินผล และการสรุป รายงานผลการปฏิบัติงาน ในทำนองเดียวกับแนวคิดของจุฑามาส โกมลมรรค (2556, น. 82 -84) พบว่าการบริหารของผู้บริหารในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองอ่างทอง ด้านการประเมินและรายงานอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งที่ผลักดันการจัดการเรียนการสอนไปสู่ความสำเร็จ

4. ด้านข้อเสนอแนะ ครูควรสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมคู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อผู้เรียนและสังคม ดังงานวิจัยของอัจฉราพร ฉากครบุรี (2564) พบว่าการศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงาม เน้นผู้เรียนให้รู้จักการสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่ตนเอง

ดังนั้นไม่ว่าจะปฏิบัติงานในลักษณะใดถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ทั้งนี้ถ้าจะให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายบุคคล เพียงแค่ลงมือทำทุกอย่างก็จะเกิดประโยชน์

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังไม่มีครูผู้สอนจัดทำอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนเชิงทฤษฎี ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมนอกเวลาตามบริบทของโรงเรียน และครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง ผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ เพราะฉะนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับความร่วมมือหลายฝ่ายทั้งครูผู้สอน ผู้เรียน และโรงเรียนทำให้ประสิทธิภาพกับการศึกษาดีขึ้น นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันหรือสถานการณ์แวดล้อมให้ประยุกต์ สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาบุคคลให้ได้รับประโยชน์ได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลภายใต้สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามมาตรการสาธารณสุข คือการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ (Online) ดังนั้น ผู้ศึกษาควรคำนึงถึงความแตกต่างการจัดการเรียนรู้ที่โรงเรียน (On-site)

1.2 ครูมีบทบาทสำคัญในการริเริ่มการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำไปจัดการเรียนรู้ในกิจกรรมชุมนุมหรือประยุกต์ใช้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งบริบทของแต่ละโรงเรียนที่แตกต่างกันจะทำให้กิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน ทำให้เป็นที่น่าสนใจของกิจกรรมการเรียนรู้นั้น นอกจากนี้จำเป็นต้องสอนคุณธรรม จริยธรรมการประกอบอาชีพให้กับนักเรียนด้วย เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีงามและถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ ในรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาเพิ่มเติม เนื่องจากบริบทของรายวิชามีหลักการที่แตกต่างกัน เช่น มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ผลการเรียนรู้ เป็นต้น เพื่อค้นหาข้อค้นพบใหม่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

2.2 ควรมีการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องด้วยระดับการศึกษาหรือช่วงวัยที่ต่างกันอาจมีผลต่อแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

แหล่งอ้างอิง

จารุวัจน์ สองเมือง และอภิรักษ์ โตะตาหยง. (2564). แนวทางประยุกต์การคิดเชิงออกแบบเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา. *Journal of Information and Learning*, 32(1), 52-57.

จิรนนท์ บุญเพ็ง. (2563). แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 1. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จุฑามาส โกมลมรรค. (2556). การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมือง อ่างทอง. Srinakharinwirot University Institutional Repository. <https://ir.swu.ac.th/jspui/handle/123456789/4197>

ทรงวุฒิ แก้ววิศิษฐ์. (2564). ปัญหาจากระบบการศึกษาไทย: สู้แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมชุด “ให้ชีวิตได้ใช้”. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 12(1), 87-98.

ทัศนีย์ บุญแรง. (2561). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การพัฒนาครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2542, 14 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 4.
- มะยูริย์ พิทยาเสนีย์ และพิชญภา ยวงสร้อย. (2564). การคิดเชิงออกแบบ: ครุ่นวัดกรวิธีใหม่. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 10(2), 190-199.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์. (2564). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล. สำนักงาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). รายงานเรียนออนไลน์ยุคโควิด-19: วิฤตหรือโอกาสการศึกษาไทย. สำนักงาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2563 (IMD 2020). สำนักงาน.
- อรรถพันธ์ แยมแสง, พระมหาอุดร อุตตโร, และปฎิธรรม สำเนียง. (2565). แนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(2), 143-156.
- อัจฉราพร ฉากครบุรี. (2564). คุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอนทางการศึกษา. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), 85-104.